

การประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Application of Guidelines for Following in the Footsteps of His Majesty King Rama IX to Promote Innovation Among Students Using the Community as a Base

1. วิลาลินี มงคล*, 2. กรณ์ยพัล วิวรรณมงคล, 3. สุนิสสา ละวรรณวงษ์

1. Wilasinee Mongkhon*, 2. Karanphon Wiwanthamongkon, 3. Sunisa Lawanwong

1. โรงเรียนเทศบาล 5 (กระต่ายไทยอนุเคราะห์)

2., 3. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

1. Thetsaban School 5 (Thai Anukroh Paper)

2., 3. Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University

*Corresponding Author E-mail: vnova396001@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งแสดงถึงกระบวนการในการพัฒนานวัตกรรมที่มีชุมชนเป็นฐานแห่งการเรียนรู้ตามกระบวนการ SAPAE รวมถึงสะท้อนบทบาทครูและผู้เรียนในการสร้างนวัตกรรม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจ 2) การวิเคราะห์ 3) การวางแผน 4) การปฏิบัติ และ 5) การประเมินผล ซึ่งครูจะมีบทบาทคือ 1) เป็นพี่เลี้ยง 2) ใช้คำถามกระตุ้น 3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง 4) สังเกตพฤติกรรม และ 5) ประเมินนวัตกรรม ส่วนผู้เรียนมีบทบาทคือ 1) เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตามกระบวนการ SAPAE และ 2) ประเมินนวัตกรรม

การประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์นวัตกรรมตามกระบวนการ SAPAE ซึ่งมีคุณประโยชน์ต่อผู้เรียนหลายประการ เนื่องด้วย SAPAE เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างมีระบบ เป็นวงจรแห่งการทำงานที่ช่วยให้เกิดการศึกษาอย่างมีลำดับ มีขั้นตอน คือ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการ เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จ เมื่อนำมาผนวกกับการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียน โดยมีชุมชนเป็นฐาน จึงเปรียบเสมือนการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในห้องเรียนขนาดใหญ่ ที่ให้องค์ความรู้ด้านวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ที่มีมาอย่างยาวนานของชุมชน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้หลอมรวมความรู้จากประสบการณ์ตรง เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สร้างจิตสำนึกรักและภูมิใจ ในท้องถิ่น และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านรูปแบบของนวัตกรรม

คำสำคัญ: 1. แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของในหลวงรัชกาลที่ 9; 2. การสร้างนวัตกรรม; 3. ชุมชนเป็นฐาน

ABSTRACT

This article aims to present guidelines for following in the footsteps of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great to promote student innovation using the community as a base. It outlines the process of developing innovation with community as the learning base according to the SAPAE process, while reflecting on the roles of teachers and learners in creating innovation through 5 steps: 1) Survey, 2) Analysis, 3) Planning, 4) Action, and 5) Evaluation. The teacher's role includes: 1) being a mentor, 2) using stimulating questions, 3) giving students opportunities to learn independently, 4) observing behavior, and 5) evaluating innovations. Learners' roles include: 1) independently learning and performing various activities according to the SAPAE process and 2) evaluating innovations.

The application of working approaches following the footsteps of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great to promote learner innovation using the community as a base involves bringing the community to participate in innovation creation according to the SAPAE process, which has many benefits for learners. SAPAE is a process that systematically promotes innovation development through a structured cycle of work that helps create orderly learning with clear steps - that is, "following the steps" in an integrated manner to ensure success. When combined with learning management that promotes learner innovation creation using the community as a base, it transforms the community into a large classroom that provides knowledge about way of life, history, society, culture, etc. that have existed in the community for a long time. This allows learners to integrate knowledge from direct experiences, see the value of things around them, develop a sense of love and pride in their locality, and pass on local wisdom through innovation.

Keywords: 1. Guidelines for following in the footsteps of His Majesty King Rama IX;
2. Creating innovation; 3. Community based

บทนำ

ในปัจจุบันมีสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เราต้องปรับตัวกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้แต่ละประเทศต้องมีแนวทางในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2562 อ้างถึงใน ศักดิ์สิทธิ์ หัสมิตร, 2566) โดยการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป รวมถึงมุ่งส่งเสริมการใช้ชีวิตที่มีคุณภาพ และมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้สถานศึกษาในยุคปัจจุบันมีการส่งเสริมให้ครูได้พัฒนารูปแบบการสอนและสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนให้สัมฤทธิ์ผล รวมไปถึงส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เป็นนักคิด และนักออกแบบ สอดคล้องกับยุคสมัยของโลกาภิวัตน์ ที่ทุกประเทศให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพัฒนาเยาวชนให้เป็นนักประดิษฐ์ คิดค้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่นเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามปรัชญาใหม่ของประเทศญี่ปุ่น 5.0 ที่ระบุว่า ต้องทำให้ประชาชนทุกคนเป็น “มนุษย์ผู้มีความคิดอิสระ และร่วมมือกันสร้าง สิ่งใหม่ ๆ ด้วยการเชื่อมโยงความรู้แขนงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน” โดยการสร้างความรู้และสมรรถนะให้กับเยาวชน ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา รวมถึงส่งเสริมให้คนพร้อมเรียนรู้ตลอดชีวิต ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน มีเป้าหมายที่จะปรับ

โครงสร้างประเทศไทยให้ก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ดังนั้น “นวัตกรรม” จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลง (Change) ของทุกองค์กร กล่าวคือทุกองค์กรจะต้องมีนวัตกรรม และนำมาใช้ในการบริหารจัดการกระบวนการทำงาน เพื่อการเพิ่มคุณภาพผลผลิต ทำให้องค์กรนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ (อรนุช มั่งมีสุขศิริ, 2562)

นวัตกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความแตกต่างและความได้เปรียบในการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา ที่มีการปรับเปลี่ยนทั้งในส่วนของแผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบาย และมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 และแผนปฏิรูปประเทศ โดยในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 แผนแม่บทประเด็นที่ (12) การพัฒนาการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบ การเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การวางพื้นฐานระบบ รองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

ทั้งนี้การส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับผู้เรียนดังกล่าวข้างต้น ล้วนต้องมาจากการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ เป็นระบบ มีกระบวนการที่ชัดเจนต่อเนื่อง จึงจะสามารถปลูกฝังคุณลักษณะที่สังคมพึงประสงค์ ทั้งในด้านความรู้และคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนอย่างยั่งยืน และส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศอย่างแท้จริง ซึ่งการส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียนมีความสอดคล้องกับหลักการทำงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หลายประการ เช่น

1. การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ คือ การศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ การจัดการศึกษาเป็นงานที่ต้องทำอย่างเป็นระบบ จึงจะเกิดผลยั่งยืนในระยะยาว

2. ระเบิดจากข้างใน คือ การสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนามีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาก่อน กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ เพื่อเตรียมกำลังคนให้พร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป

ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นที่จะนำ ความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศ และมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม โดยไม่ลืมหองแห่งของตนเอง ซึ่งในบรรดากระบวนการที่เข้าถึงการจัดการเรียนรู้ได้ง่าย และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้าง นวัตกรรมให้แก่สังคมก็คือ แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือ SAPAE

แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือ SAPAE เป็นแนวทางการทรงงานตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์ ซึ่งเป็นหลักการทรงงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นวงจรแห่งการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นการสำรวจ (Survey) ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นการปฏิบัติ (Action) และขั้นการประเมินผล (Evaluation) สามารถใช้เป็นเครื่องมือ ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ (ชลธิชา คงมีผล และคณะ, 2562)

SAPAE มีกระบวนการ 5 ขั้นตอน ที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการดำเนินงานอย่างมีระบบ มีความเป็นสากลสามารถนำไปใช้ได้กับการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ในทุกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เนื่องด้วยเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูล จัดกระทำข้อมูล วางแผน และลงมือปฏิบัติ จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้ส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียน

อย่างไรก็ดีในแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศต่างมีเอกลักษณ์และบริบทในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งการจัดการศึกษาหรือพัฒนาวัตกรรมการสอนสอดคล้องกับบริบทจะทำให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับวิถีชีวิต มีเสน่ห์ ง่ายต่อการเข้าถึงความรู้ และทำให้ผู้เรียนรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ดังที่ เสน่ห์ แดงทอง (2542) กล่าวถึงอนาคตการศึกษาไทยว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย เป็นการเพิ่มต้นทุนทางสังคมให้แก่ประเทศ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการจัดการศึกษา โดยเน้นให้เด็กเป็นคนดีคนเก่ง มีความสุข มีคุณธรรม อาศัยการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน เกิดการบูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นสหวิทยาการ เพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการของผู้เรียน และชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นกลยุทธ์การเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ของนักเรียนกับชุมชน ความรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการปัญหาและการปรับตัวของชุมชน เป็นความรู้ที่เรียกกันว่า “ภูมิปัญญา” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง มีความเป็นบูรณาการสูง เนื่องจากการเรียนรู้ที่เอาชีวิตและปัญหาเป็นตัวตั้ง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะการร่วมคิด ร่วมไม่ร่วมมือกันปฏิบัติ มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนระหว่างผู้คนที่แตกต่างหลากหลาย ลดความขัดแย้งเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2553) อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ควรจัดให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การออกแบบการเรียนรู้ต้องให้นักเรียนได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริง โดยมุ่งให้นักเรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ ได้ฝึกทักษะ การคิด การปฏิสัมพันธ์ และการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน (วรการณ สามโกเศศ และคณะ, 2553)

ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ดีต้องเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้บุคคลได้พัฒนาอย่างสมบูรณ์และเต็มศักยภาพของตนเอง สามารถเรียนรู้และดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ บนพื้นฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของตนเอง ชุมชนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญให้แก่ผู้เรียน โดยเริ่มจากครูซึ่งเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ หากครูมีรูปแบบหรือกระบวนการในการเชื่อมโยงชุมชนสู่การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ก็จะทำให้กระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีความชัดเจนมากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนสร้างนวัตกรรมได้ตรงตามจุดมุ่งหมายและการนำไปใช้สร้างคุณค่าให้แก่นวัตกรรม และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน

หลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2553) ได้สรุปหลักการทรงงาน 23 ประการ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ คือ การศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการและราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง
2. ระเบิดจากข้างใน คือ การสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนามีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาเตรียมตัวหรือตั้งตัว
3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก คือ การมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ (Micro) คือ การแก้ไขเฉพาะหน้าที่คนมักจะมีมุมมองข้าม
4. ทำตามลำดับขั้น คือ การเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้ว ก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้
5. ภูมิสังคม ในการพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน

6. องค์กรรวม คือ การมีวิธีคิดอย่างองค์กรรวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง

7. ไม่ติดตำรา คือ การไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของคนไทย

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด คือ การแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น และประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ

9. ทำให้ง่าย ทรงคิดค้น ดัดแปลง คือ ปรับปรุงและแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริให้ดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยรวมตลอดจนสภาพสังคมของชุมชนนั้น ๆ

10. การมีส่วนร่วม คือ เปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชน

11. ประโยชน์ส่วนรวม คือ ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจหรือพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาประเทศและช่วยเหลือพสกนิกร ทรงระลึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

12. บริการรวมที่จุดเดียว คือ โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่มาขอใช้บริการ ให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

13. ใช้ธรรมชาติ ช่วยธรรมชาติ คือ หากต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ ทำให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

14. ใช้ธรรมปราบอธรรม คือ นำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ธรรมชาตินามาเป็นหลักการและแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาและปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสภาวะที่ไม่ปกติให้เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดี ขับไล่ น้ำเสีย

15. ปลูกป่าในใจคน คือ ในการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมา จะต้องฟื้นฟูจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน

16. ขาดทุนคือกำไร คือ เป็นการให้และการเสียสละ ซึ่งเป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรคือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

17. การพึ่งตนเอง คือ การประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญ

18. พออยู่พอกิน คือ การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้ แล้วจึงขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง คือ เป็นปรัชญาที่ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

20. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อกัน คือ การช่วยกันพัฒนาชาติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อกัน

21. ทำงานอย่างมีความสุข คือ การมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น

22. ความเพียร คือ ความไม่ย่อท้อในการทำงาน

23. รู้รัก สามัคคี รู้ถึงปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา รักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหา และการทำงานต้องร่วมมือร่วมใจกัน ไม่สามารถทำคนเดียวได้

หลักการทรงงานทั้ง 23 ประการของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า เป็นแนวทางที่เราทั้งหลายสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับงานของเรา เพื่อสร้างความสำเร็จขององค์กร ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศเจริญเติบโตมั่นคงสืบไปด้วย

การส่งเสริมความสามารถผู้เรียนตามแนวทางรอยพระยุคลบาทของในหลวงรัชกาลที่ 9

การส่งเสริมความสามารถผู้เรียนตามแนวทางรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นที่รู้จักกันดีตามทฤษฎีซาแปะ (SAPAE) ซึ่งเป็นพื้นฐานของระบบการคิดนวัตกรรมที่มีลักษณะเป็นวงจรให้เกิดนวัตกรรมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด พระองค์ทรงใช้ทฤษฎีซาแปะนี้ในการทรงงานตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์ เพื่อการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร และพัฒนางานให้เกิดนวัตกรรมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่

คำว่า “ซาแปะ” มาจากตัวย่อภาษาอังกฤษ คือ SAPAE เป็นวงจรแห่งการทำงานที่ช่วยให้เกิดการศึกษารูปแบบเป็นระบบ มีลำดับ มีขั้นมีตอน คือ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการ เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (Halal Life, 2565) คือ

S = Survey/การสำรวจ กล่าวคือ เกี่ยวกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน พระองค์ท่านจะศึกษาจากเอกสารและแผนที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้ทราบสภาพในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างละเอียดก่อนเสมอ หลังจากนั้นพระองค์ท่านจะลงพื้นที่จริงด้วยพระองค์เอง เพื่อสอบถามประชาชนถึงปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับจาก การประกอบอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ ดิน ฟ้า อากาศ แหล่งน้ำ เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

A = Analysis/การวิเคราะห์ กล่าวคือ พระองค์ท่านทรงปรึกษาเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมพร้อมทั้งทรงคำนวณ วิเคราะห์ถึงประโยชน์ความคุ้มค่า

P = Planning/การวางแผน กล่าวคือ เมื่อพิจารณาความเป็นไปได้สูง ได้รับประโยชน์คุ้มค่า จึงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงร่าง แล้วนำไปพิจารณา ถิ่นกรองตามหลักวิชาการอีกครั้ง

A = Action/การปฏิบัติ กล่าวคือ เมื่อโครงการผ่านการพิจารณาเรียบร้อยแล้ว จึงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มลงมือดำเนินงานตามโครงการทันทีพร้อมกำหนดตัวบุคคลเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลอย่างชัดเจน

E = Evaluation/การประเมินผล กล่าวคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะติดตามประเมินผล พร้อมรายงานผลเป็นระยะ ๆ แต่ที่สำคัญคือทุกครั้งที่มีโอกาส พระองค์ท่านจะเสด็จไปทอดพระเนตรความก้าวหน้า และติดตามผลงานต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยด้วยพระองค์เอง หากมีปัญหาอุปสรรคใด จะทรงชี้แนะแนวทางแก้ปัญหา นั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีทุกครั้ง พระองค์ท่านทรงมุ่งเน้น “การพัฒนาคน” ซึ่งจะต้องเริ่มจากการสร้างรากฐานให้มั่นคง ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง มีโอกาสเตรียมตัว ตั้งตัว พร้อมจะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยนำความเจริญก้าวหน้าจากสังคมภายนอกเข้าไปพัฒนาคนภายในหมู่บ้าน ชุมชนเป็นลำดับต่อไป โดยต้องคำนึงถึงความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อให้ราษฎรเหล่านั้นพึ่งตนเองได้และสามารถออกมาสู่สังคมภายนอกได้อย่างไม่ลำบาก

จุดเริ่มต้นของการใช้ทฤษฎีนี้ คือ เริ่มจากการสำรวจสิ่งที่ต้องการศึกษา เช่น สภาพปัญหา, ปัจจัยของความสำเร็จ เป็นต้น โดยนำปัญหามาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจ กำหนดแนวทางเพื่อวางแผนและสร้างเครื่องมือในการแก้ปัญหา ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา ลงมือปฏิบัติเพื่อทดสอบและประเมินผลในทุกขั้นตอน อาจใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็น ข้อวิพากษ์วิจารณ์ และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาและนำกลับมาใช้อีก โดยประเมินผลทุกครั้งจนแน่ใจว่า กระบวนการทดลองหรือวิจัยนี้มีคุณภาพ น่าเชื่อถือได้

แนวทางการทำงานตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร นี้ มีความละเอียดอ่อนในรายละเอียด และสอดคล้องกับสภาพการทำงานจริงมากกว่าทฤษฎีวงกลมเดมมิ่ง หรือ PDCA ที่เริ่มจากการวางแผน (P=Plan) เลย โดยขาดการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลตามความเป็นจริงก่อน ทั้งนี้ รัฐบาล ภาคเอกชน สมาคม ภาควิชา มูลนิธิต่าง ๆ สามารถนำหลัก SAPAE ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดผลสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ (Halal Life, 2565)

อย่างไรก็ดีทฤษฎี SAPAE คือแนวทางตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริม

ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับครูและนักเรียน ซึ่งจะทำให้ครูและนักเรียนเกิดประสบการณ์ในการคิด และการทำงานอย่างเป็นวงจร (ศุภลักษณ์ สัตย์เพชรพราย และคณะ, 2554) จนเกิดเป็นนวัตกรรมที่มี ประสิทธิภาพ เพราะมาจากการคิดที่เป็นระบบ ส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นนักคิด นักปฏิบัติ ปลุกฝังนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน ซึ่งการส่งเสริมความสามารถในการสร้าง นวัตกรรมของผู้เรียนนั้น ครูและนักเรียนจะมีบทบาทสำคัญตามทฤษฎี SAPAE ดังนี้

แนวทางการทง งาน	หลักการทงงาน	บทบาทครู ในการจัดกิจกรรม	บทบาทผู้เรียน ในการเรียนรู้
Survey (การสำรวจ)	- ข้อ 1 การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ	- ครูใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียน - ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสำรวจ ปัญหาและความต้องการของตนเอง	- ผู้เรียนสำรวจปัญหาและ ความต้องการต่อสิ่งที่ ต้องการเรียนรู้ - ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม
Analysis (การวิเคราะห์)	- ข้อ 5 ภูมิสังคม	- ครูใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้คิดวิเคราะห์ - ครูเป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำ - ครูสังเกตพฤติกรรม	- ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์
Planning (การวางแผน)	- ข้อ 6 องค์กรวม - ข้อ 23 รู้รัก สามัคคี	- ครูเป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำ - ครูสังเกตพฤติกรรม	- ผู้เรียนนำผลการวิเคราะห์ มาจัดทำแผนหรือวางแผน การดำเนินงาน
Action (การปฏิบัติ)	- ข้อ 2 ระเบิดจากข้างใน - ข้อ 3 แก้ปัญหาที่จุดเล็ก - ข้อ 4 ทำตามลำดับขั้น - ข้อ 7 ไม่ติดตำรา - ข้อ 8 ประหยัด เรียบง่าย - ข้อ 9 ทำให้ง่าย - ข้อ 11 ประโยชน์ส่วนรวม - ข้อ 12 บริการที่จุดเดียว - ข้อ 13 ใช้ธรรมชาติช่วย ธรรมชาติ - ข้อ 14 ใช้ธรรมชาติปราบ อธรรม - ข้อ 15 ปลุกป่าในใจคน - ข้อ 16 ขาดทุนคือกำไร - ข้อ 17 การพึ่งตนเอง - ข้อ 18 พออยู่ พอกิน - ข้อ 19 เศรษฐกิจพอเพียง - ข้อ 20 ความซื่อสัตย์ สุจริต	- ครูเป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำ - ครูสังเกตพฤติกรรม - ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียน สร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระ	- ผู้เรียนปฏิบัติงานตาม แผนการดำเนินงาน - ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการ Active Learning - ผู้เรียนสร้างนวัตกรรม

แนวทางการทงงาน	หลักการทงงาน	บทบาทครูในการจัดกิจกรรม	บทบาทผู้เรียนในการเรียนรู้
	- ข้อ 21 ทำงานอย่างมีความสุข - ข้อ 22 ความเพียร		
Evaluation (การประเมินผล)	- ข้อ 10 การมีส่วนร่วม	- ครูประเมินผู้เรียน	- ผู้เรียนประเมินตนเอง - ผู้เรียนประเมินเพื่อน

ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า

1. ครูมีบทบาทคือ 1) เป็นพี่เลี้ยง 2) ใช้คำถามกระตุ้น 3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง 4) สังเกตพฤติกรรม และ 5) ประเมินนวัตกรรม
2. ผู้เรียนมีบทบาทคือ 1) เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการ SAPAE ด้วยตนเอง และ 2) ประเมินนวัตกรรม

ครูจะถูกลดบทบาทในการเป็นผู้บอกความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนผู้เรียนจะได้รับโอกาสในการพูดคุยปรึกษาหารือ สะท้อนความคิด และสร้างสรรค์ผลงานจากข้อมูลที่มีอยู่ รวมถึงประเมินผลงานด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ เห็นคุณค่าของนวัตกรรมที่ตนเองสร้างสรรค์ขึ้นมา และภาคภูมิใจในความสามารถของตนเอง

การจัดกิจกรรมตามแนวทางการทงงานโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมความสามารถผู้เรียนตามแนวทางรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

รายวิชา : วิชาภาษาไทย เรื่อง การเขียนรายงาน

ผู้พัฒนานวัตกรรม : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผลลัพธ์ : รายงาน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวชี้วัด : ท 2.1 ม.2/5 เขียนรายงานการศึกษาค้นคว้า

แนวทาง การทงงาน	หลักการ ทงงาน	สิ่งที่ต้องศึกษา	ลักษณะกิจกรรม	ผลลัพธ์การเรียนรู้ นวัตกรรม
Survey (การสำรวจ)	- ข้อ 1 การศึกษาข้อมูล อย่างเป็นระบบ	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	นักเรียนศึกษาค้นคว้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ในชุมชน	รายชื่อภูมิปัญญา ท้องถิ่น
Analysis (การวิเคราะห์)	- ข้อ 5 ภูมิสังคม	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	นักเรียนจัดหมวดหมู่ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	การจำแนก ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหมวดหมู่
Planning (การวางแผน)	- ข้อ 6 องค์กรรวม - ข้อ 23 รู้ รัก สามัคคี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	นักเรียนวางแผน การทำงาน เพื่อนำเสนอ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	แผนการทำงาน
Action (การปฏิบัติ)	- ข้อ 2 ระเบิดจากข้างใน - ข้อ 3 แก้ปัญหาที่	- ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	นักเรียนเขียนรายงาน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น	รายงาน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทาง การทรงงาน	หลักการ ทรงงาน	สิ่งที่ต้องศึกษา	ลักษณะกิจกรรม	ผลลัพธ์การเรียนรู้ นวัตกรรม
	จุดเล็ก - ข้อ 4 ทำตามลำดับขั้น - ข้อ 7 ไม่ติดตำรา - ข้อ 8 ประหยัด เรียบ ง่าย - ข้อ 9 ทำให้ง่าย - ข้อ 11 ประโยชน์ ส่วนรวม - ข้อ 12 บริการที่จุด เดียว - ข้อ 13 ใช้ธรรมชาติ ช่วยธรรมชาติ - ข้อ 14 ใช้ธรรมปราบ ธรรม - ข้อ 15 ปลุกป่าในใจคน - ข้อ 16 ขาดทุนคือกำไร - ข้อ 17 การพึ่งตนเอง - ข้อ 18 พออยู่พอกิน - ข้อ 19 เศรษฐกิจ พอเพียง - ข้อ 20 ความซื่อสัตย์ สุจริต - ข้อ 21 ทำงานอย่างมี ความสุข - ข้อ 22 ความเพียร	- การเขียน รายงาน		
Evaluation (การประเมินผล)	- ข้อ 10 การมีส่วนร่วม	- ภูมิปัญญา ท้องถิ่น - เกณฑ์ การประเมิน	- ครูให้คะแนนนักเรียน - นักเรียนให้คะแนน เพื่อน	คะแนนการเขียน รายงาน

ความหมายนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ คือ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (พรสวรรค์ ศิริศานันท์ และคณะ, 2560)

ชุมชนเป็นฐาน คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ศึกษาจากการใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่ใช้ชุมชนจัดการเรียนการสอน ใช้ชุมชนเป็นแหล่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจชุมชน ความต้องการหรือธรรมชาติของชุมชนนั้น ๆ และสร้างความรู้โดยผ่าน

กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้สัมผัสกับชุมชนที่แท้จริง มีความครอบคลุม ทั้งด้านความรู้หรือด้านวิชาการ ด้านการทำงานและอาชีพ ด้านพัฒนาการของบุคคลและสังคม เป็นการเรียนรู้ด้วยการมีประสบการณ์ตรง ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงและยั่งยืน (กิตติภา อ้นพิมพา, 2564)

ดังนั้นนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จึงหมายถึง รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ แนวคิด หรือ สิ่งประดิษฐ์ ที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการเชื่อมโยงกระบวนการ เนื้อหา รวมถึงแนวคิดของนวัตกรรมกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และเป็นฐานในการ พัฒนานวัตกรรม อันจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจชุมชน ได้สัมผัสความเป็นชุมชนอย่างใกล้ชิด และเห็นว่าตนเองเป็นส่วน หนึ่งของชุมชน ผ่านนวัตกรรมการเรียนรู้

ลักษณะนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ไสยเพ็ญ เฉิดเจิม (อ้างถึงใน กิตติภา อ้นพิมพา, 2564) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัด การเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งอนุมาณกับลักษณะนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ว่ามีลักษณะดังนี้

1. เป็นการเชื่อมโยงวิชาการสู่การบริการชุมชน
2. ให้การศึกษาและจัดประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี
3. เรียนรู้ผ่านสิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียนและชุมชน
4. เรียนรู้ผ่านสถานที่ที่สร้างความสนใจในการเรียนรู้
5. เรียนรู้ผ่านการทำงานภายใต้การดูแลของผู้มีประสบการณ์

ดังนั้นลักษณะนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ นวัตกรรมที่มีการเชื่อมโยงกับชุมชน ทั้งในแง่ของ ความรู้ สิ่งแวดล้อม สถานที่ รวมถึงบริบทอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ในชุมชนที่ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของ นวัตกรรมนั้น จะถูกนำมาจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างมีความหมาย โดยผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์เป็นผู้ดูแล หรือให้คำแนะนำ

นวัตกรรมชุมชนเป็นฐาน

ปัจจุบันนวัตกรรมได้เข้ามามีบทบาทในองค์กรต่าง ๆ รวมถึงชีวิตประจำวันของมนุษย์ เพราะทำให้มนุษย์ ใช้ชีวิตได้สะดวกรวดเร็ว เข้าถึงข่าวสารต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น และบางครั้งนวัตกรรมก็ช่วยให้มนุษย์แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ อีกด้วย นอกจากนี้นวัตกรรมที่นำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นนวัตกรรมที่มีคุณค่า เกิดประโยชน์ในวง กว้าง และตอบสนองความต้องการของสังคม ดังที่ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2565) กล่าวว่า นวัตกรรม คือ การกระทำหรือ การสร้างสิ่งใหม่ที่มีการพัฒนาแนวคิดหรือปรับเปลี่ยนวิธีการ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทั้งในลักษณะที่เป็นผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการ หรือรูปแบบธุรกิจใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับผลลัพธ์ สอดคล้องกับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (อ้างถึงใน นวชล สมบูรณ์สิน, 2562) ที่กล่าวถึงนวัตกรรมว่าเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มี ประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม และหมายความรวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจากความสามารถในการใช้ความรู้ ความคิด สร้างสรรค์ ทักษะ และประสบการณ์ทางเทคโนโลยี หรือการจัดการมาพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการ ผลิต หรือบริการใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ตลอดจนการปรับปรุงเทคโนโลยี การแพร่ กระจาย เทคโนโลยี การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการฝึกอบรมที่นำมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิด ประโยชน์สาธารณะในรูปแบบของการเกิดธุรกิจ

สำหรับนวัตกรรมชุมชนเป็นฐานเป็นกลยุทธ์หรือรูปแบบนวัตกรรมที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้ เชื่อมโยงกับชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ผ่านนวัตกรรม

สรุป

การประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นนักคิด นักสื่อสาร นักปฏิบัติ และนักประสานงาน อันเป็นทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทั้งยังสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน เช่น ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ความรักและภูมิใจในท้องถิ่น และการมีจิตสาธารณะ เป็นต้น ทั้งนี้การที่ผู้เรียนประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยเชื่อมโยงความรู้จากชุมชน และใช้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างนวัตกรรม จะเป็นการทบทวนองค์ความรู้ที่ได้รับจากชุมชนอย่างเป็นระบบ และได้นวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย และเกิดความรู้ที่คงทนแก่ผู้เรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวทางที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างการศึกษากับการพัฒนาในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และนำความรู้ที่เรียนมาใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ดังนี้

1. การนำปัญหาจริงจากชุมชนมาเป็นหัวข้อการเรียนรู้

การศึกษาในรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในชุมชน และได้พัฒนา แนวทางการแก้ไขด้วยนวัตกรรมที่เกิดจากการคิดสร้างสรรค์ของตนเอง เช่น ปัญหาการเกษตร การจัดการน้ำ หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงจะช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นภาพรวมของปัญหาและวิธีการแก้ไขที่เป็นไปได้

2. การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยนวัตกรรม

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเน้นการพัฒนานวัตกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้จริง การประยุกต์ใช้แนวทางนี้ ในกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาแนวคิดเชิงนวัตกรรมและการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ โดยการเรียนรู้วิธีการพัฒนานวัตกรรมจากการศึกษาความต้องการของชุมชนในลักษณะเชิงปฏิบัติ

3. การเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในชุมชน

การดำเนินงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับการร่วมมือและการทำงานเป็นทีม การนำแนวทางนี้มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในชุมชน โดยเรียนรู้การแบ่งปันความรู้ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และการแก้ไขปัญหาผ่านความร่วมมือ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนานวัตกรรมที่ยั่งยืน

4. การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มักจะเน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด การนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในการสร้างนวัตกรรม การศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การนำวัสดุในท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวัฒนธรรมของชุมชน

5. การส่งเสริมจิตสำนึกในการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีแนวพระราชดำริที่เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมแนวคิดนี้ในกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนมี

จิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและยั่งยืน พร้อมทั้งเข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนา ในเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลดีต่อการสร้างนวัตกรรมที่ไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน แต่ยังคงคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว

6. การเชื่อมโยงการศึกษาในระดับท้องถิ่นกับการพัฒนานวัตกรรม

การศึกษาในชุมชนจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้และการพัฒนาท้องถิ่น เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาผ่านการประยุกต์ใช้แนวคิดจากการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท จะสามารถพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน และมีผลกระทบที่ดีทั้งต่อการศึกษาและการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น

การนำแนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการสร้างนวัตกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์จริง พัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อผลักดันการพัฒนานวัตกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาจริงในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติภา อ้นพิมพา. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ปัญหาชุมชนและสังคมที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชลธิชา คงมีผล, ศุภลักษณ์ สัตย์เพริศพราย, และสายทิพย์ ยะฟู. (2562). การประยุกต์ใช้แนวทางทรงงานตามเบื้องพระยุคลบาท (SAPAE) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยเสือ จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 1(3), 47-58. <https://so10.tci-thaijo.org/index.php/rdicpru/article/view/178>
- นวล สมบูรณ์สิน. (2562). รูปแบบการจัดการนวัตกรรมทางการบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository. <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5039>
- พรสวรรค์ ศิรศานันท์ และคณะ. (2560). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2553). การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประมงภัยพิบัติสินามิ: กรณีศึกษาชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดพังงา. วารสารร่มพญักษ์, 28(2), 1-34.
- วราภรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (2553). ข้อเสนอแนะทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทย. โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาข้อเสนอทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสุขภาวะคนไทย (ปศท.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ศักดิ์สิทธิ์ หัสมิตร. (2566). กระบวนการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกมเพื่อการเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 46(3), 1-10. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDKKUJ/article/view/263257>
- ศุภลักษณ์ สัตย์เพริศพราย, พรชัย หนูแก้ว, และปรเมศร์ กลิ่นหอม. (2554). การประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท (SAPAE) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมใฝ่รู้ของครูและนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) จังหวัดกาญจนบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2565). การบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างนวัตกรรมรุ่นเยาว์. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เสนห์ แต่งทอง. (2542). ภาพอนาคตทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้า: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านคลองตัน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2553). หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (พิมพ์ครั้งที่ 5). (ม.ป.ท.).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). แผนปฏิรูปประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อรนุช มั่งมีสุขศิริ. (2562). การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะและทักษะของนักประดิษฐ์. สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- Halal Life. (2565, 27 เมษายน). คิดอย่างไรให้ได้นวัตกรรมตามหลักการทรงงาน (ตอนที่ 1). <https://www.halallifemag.com/porpeang-005>